

ERZURUM KONGRESİ ÜZERİNE BİR KİTAP

Şenol KANTARCI*

Fahrettin KIRZIOĞLU, Bütünüyle Erzurum Kongresi, Ankara, 1993, Üç cilt bir arada, Birinci Cilt:VIII+196 s., İkinci Cilt 288 s., Üçüncü Cilt 232 s., 1 Harita, 76 fotoğraf.

F. Kırzioğlu'nun "Bütünüyle Erzurum Kongresi" adıyla resmi arşiv ile ailelerdeki belge ve hatıralara göre yayına hazırladığı eser, üç cilt olarak bir kitapta toplanmıştır.

Cumhuriyetimizin temeli, Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifasından sonra başkanı seçildiği "Erzurum Kongresi"yle bu şehirde atılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, resmen 27 Ağustos 1919'da "Erzurum Fahri Hemşehrisi" olup Son Osmanlı Meclisi'ne "Erzurum Meb'ûsu" seçilmiş ve 23 Nisan 1920 günü T.B.M.M açılırken bu sıfatla meclise katılmış daha sonra Ankara Meb'ûsu olmuşlardır. Dolayısıyla hem Cumhuriyetimizin temelini Erzurum'dan atılması ve hem de Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal'in bu kongreye katılıp yönlendirilmesi "Erzurum Kongresi"nin önemini ortaya koymaktadır.

Üç cilt olarak bir kitapta toplanan eserin birinci cildi beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde; Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzaladığımız Mondros Mütarakesi'yle Osmanlı Devleti'nin içerisine düştüğü kaos ile yurdumuzun işgale açık bir hale gelmesi ve "Milli Mücadele Dönemi"nin başlayış temelleri arşiv belgelerine dayanarak titiz bir şekilde ele alınmıştır. Mondros Mütarekesi'nin 11. maddesine göre düşman işgalinden kurtulan yoğun Türk bölgeleri (Kars, Ardahan, Oltu)'nin yeniden Ermeni Mezâlimi

* Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Okutmanı

ve Gürcü işgaline uğramaması için Wilson Prensiplerine dayanarak ilk müdafaa-i hukuk teşkilatı sayılan "Milli-İslâm Şûrâsı" adıyla yerli hükümetin kuruluşu ve bu durumun "Milli Mücadele" hareketine bir örnek teşkil edilmesi anlatılırken; yine Mondros Mütarekesi'nin 24. maddesine göre "Vilâyat-ı sitte" diye geçen yerlerde bir Ermeni Devleti kurma fikrini taşıyan işgal devletlerinin faaliyetleri anlatılmış ve "Vilâyat-ı Şarkıyye Müdafai Hukûk-ı Milliye Cem'iyeti"nin hem kuruluş gayesi ve hem de çalışmaların belgeler ışığında ortaya konmuştur.

Eserin birinci cildinin geneline baktığımız zaman Mondros Mütarekesi ve devamla İzmir'in işgalinden, Erzurum Umûmî Kongresi'ne kadar geçen olayların, Erzurum'daki gelişmeler ve olaylar ışığı altında tamamen ilk elden kaynaklarla anlatıldığını görmekteyiz.

"Bütünüyle Erzurum Kongresi" adlı çalışmanın ikinci cildi olan 287 sahifelik bölümde, 23 Temmuz 1919 tarihi ile 7 Ağustos 1919 tarihleri içerisindeki 14 günlük süre en ince ayrıntılarına kadar anlatılmaktadır. Bu cild'de; Erzurum ve Trabzon Mümessilleri'nin hazırladığı kongrenin açılış program taslağı, Kongre Programı, Mustafa Kemal Paşa'nın re'yle Re'is seçilmesi ve kongredeki ilk nutku ile Kongre Divan Üyelerinin Seçimleri ve kongre kararlarının yurt içinde duyurulması gibi hadiseler yine belgelerle anlatılmıştır.

Eserin üçüncü cildi, ilk iki cildi tamamlar mahiyette olup "Erzurum Kongreleri"nin belge ve zabıt asıllarının klişeleri ile Erzurum ve Atatürk ile ilgili fotoğraflar ki bunlar sadece kongre dönemine ait olmayıp 1924 yılına kadar Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum ve çevresindeki ziyaretlerini görüntüleyen fotoğraflardan oluşmaktadır. Yine bu cildin sonunda kongre üyelerinin fotoğraf ve haltercümeleri verilmiştir.

Erzurum Kongresi; Göktürkler'den sonra ilk defa "Türk" ismi ile anılan "Türkiye Cumhuriyeti Devleti"nin, Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığında Palandöken dağlarının eteğindeki bu gazi şehirde temellerinin atıldığı ve

"Türk Kurtuluş Harekâtı"nın Amasya Tamimi'nden sonra fiili olarak ilk startının verildiği kongre olması hasebiyle "Milli Mücadele" tarihimizde bir dönüm noktasıdır. Yine Mustafa Kemal Atatürk'ün biyografisinde önemli bir yer teşkil eden Erzurum'daki günleri ve askerlik mesleğinden ayrılışının da kongre sırasında vuk'u buluşu ve bu kongreye ayrı bir önem katmaktadır.

Yayın tarihi Cumhuriyetimizin kuruluşunun 70. yıldönümüne tesadüf eden, Prof.Dr. Fahrettin Kırzioğlu hocanın bu eseri, hem "Milli Mücadele Hareketi"nin bir dönemine ait vesikaları ortaya koyması ve dolayısıyla Cumhuriyet Tarihi araştırmacılarının çalışmalarına destek olması açısından büyük bir hizmet olarak addedilmelidir.